

Grzegorz Ojcewicz

"Семантика : слово, предложение,
текст", ред С. С. Ваулина,
Калининград 2007 : [recenzja]

Acta Polono-Ruthenica 12, 239-242

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Семантика: слово, предложение, текст, ред. С.С. Ваулина, Издательство Российского государственного университета им. Иммануила Канта, Калининград 2007, ss. 181.

Rosyjski Państwowy Uniwersytet im. Immanuela Kanta w Kaliningradzie wydał ostatnio pracę szczególną, okolicznościową, adresowaną do szerokiego kręgu filologów, którą dedykował profesor Rozie Alimpijewej z okazji jej jubileuszu. Tom zatytułowany *Семантика: слово, предложение, текст*, czyniąc zeń pierwszą istotną informację na temat centrum twórczych zainteresowań Jubilatki, uwrażliwionej na wielorakie znaczeniowe głębie języka naturalnego. Redakcją naukową zbioru zajęła się prof. Swietłana Waulina, kierownik Katedry Historii Języka Rosyjskiego i Językoznawstwa Porównawczego Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu im. Immanuela Kanta w Kaliningradzie, zapewniając książce przejrzystość strukturalną i sporą wartość merytoryczną.

Na liczące prawie 200 stron opracowanie złożyło się 15 referatów, spis publikacji Jubilatki, wykaz dysertacji, których była promotorem, a także opinie o Pani Profesor Jej kolegów i byłych uczniów. Całość poprzedza czarno-biała fotografia Rozy Alimpijewej oraz krótka przedmowa autorstwa redaktora naukowego. W tejże przedmowie zawarto podstawowy rys naukowej i twórczej biografii Rozy Alimpijewej, będącej od wielu lat pracownikiem naukowo-dydaktycznym wspomnianej Katedry Historii Języka Rosyjskiego i Językoznawstwa Porównawczego. Jubilatka jest dzisiaj znaną w świecie lingwistką, uchodzi za wybitnego specjalistę w dziedzinie semantyki, historii i gramatyki nie tylko języka rosyjskiego, lecz także gramatyki porównawczej języków słowiańskich.

Jak zapewnia w *Przedmowie* Swietłana Waulina, charakteryzując zarazem obszary badawcze Rozy Alimpijewej, w rozprawach naukowych Jubilatki i pracach jej uczniów w sposób naturalny przewijają się kardynalne tezy współczesnego językoznawstwa o systemowej i antropocentrycznej istocie języka, o konieczności przestrzegania reguły wieloaspektowego, tj. synchronicznego i diachronicznego, badania struktur językowych, o wzajemnych powiązaniach i uwarunkowaniach zjawisk językowych w procesie ich ewolucji historycznej, o złożonych relacjach wewnętrznych pomiędzy konkretno-przestrzennymi oraz abstrakcyjno-przestrzennymi wyobrażeniami na temat form bytu.

W opinii redaktora naukowego tomu tym, co szczególnie wyróżnia Rożę Alimpijewą jako uczoną spośród innych współczesnych badaczy, jest niespoty-

kana łatwość, z jaką generuje Ona oryginalne idee naukowe i wytrwale dąży do przeprowadzania eksperymentów filologicznych, odsłaniających rozległe horyzonty wiedzy Jubilatki, co w połączeniu z niezwykłą wręcz pracowitością przynosi wymierne efekty w postaci nowych opracowań badawczych. Warto zwrócić przy okazji uwagę, że stosunkowo dawna monografia prof. Alimpijewej, *Семантическая значимость слова и структура лексико-семантической группы*, wciąż cieszy się zainteresowaniem młodych oraz dojrzałych filologów rosyjskich i zagranicznych, co niezbitnie świadczy o intelektualnym potencjale studium z 1986 roku.

Zamieszczone w omawianym tomie artykuły dotyczą aktualnych zagadnień leksykalnej oraz gramatycznej semantyki języka rosyjskiego w aspekcie diachronicznym, jak również lingwistyki kognitywnej i lingwistyki tekstu. Tak zakreślone pole badawcze ma za zadanie odzwierciedlać zagadnienia, które od zawsze znajdowały się i w dalszym ciągu znajdują w centrum naukowych zainteresowań profesor Alimpijewej i Jej uczniów. Większość autorów powołuje się w literaturze na jedną lub więcej prac Jubilatki. Nie jest to zapewne tylko gest grzecznościowy, lecz szczerzy sygnał o wartości Jej ustaleń naukowych, pozwalających twórczo rozwijać przedstawione przez Rożę Alimpijewą idee.

Autorzy reprezentują różne ośrodki naukowe i zróżnicowane opcje badawcze, lecz wszyscy podkreślają istotną rolę semantyki w rozumieniu dawnych oraz współczesnych zjawisk językowych. Oprócz najliczniej reprezentowanej uczelni macierzystej, w opracowaniu zamieszczono wystąpienia gości z Woroneża, Saratowa i Niżnego Nowogrodu. Zbiór otwiera Z.D. Popowa (Woroneż), która w referacie *Семантика слова в синтагматическом аспекте (к вопросу о факторах эволюции системы языка)* skupiła się na czynnikach wpływających na ewolucję systemu językowego. Z kolei M.B. Borisowa i T.W. Bierdnikowa (obydwie z Saratowa) w artykule *Семантическая осложнённость слова как способ драматизации диалога в поэзии А.А. Ахматовой* zwróciły uwagę na semantyczne uwikłania słowa i jego rolę w dramatyzacji dialogu na przykładzie twórczości Anny Achmatowej. Inny badacz, G.I. Bierestniew, w wystąpieniu *О предметных метафорах и когнитивно-метафорическом потенциале света* nawiązał do metafory i ukazał jej możliwości z punktu widzenia dociekań kognitywnych. Natomiast N.G. Babienko, prezentując tekst *Лингвистическая и литературная инстансы культурного концепта „норма”*, zwraca naszą uwagę na kulturowy koncept „norma” z punktu widzenia lingwistyki oraz literatury.

Z wymienionymi powyżej tekstami wiążą się inne, w których rozważa się szczegółowe kwestie języka, jak modalność zdań złożonych (S.S. Waulina, N.W. Starowojtowa, *К вопросу о модальности сложных предложений*) czy konstru-

owanie własnego idiolektu (S.W. Taran, *Специфика языковой репрезентации образа города в идиостиле М. Волошина*). O semantycznych przekształceniach w utworze poetyckim pisze Ju.A. Szkurkina (*Семантические преобразования в поэтическом тексте*), a I.Ju. Kuksa przenosi swoje obserwacje nad językiem do sfery regionalnych mass mediów, wskazując na kompresję językową jako ich cechę rozpoznawczą (*Языковая компрессия как черта современных СМИ*).

„Blok translatorski” reprezentują w omawianym opracowaniu teksty S.N. Babulewicz, w którym akcentuje się wagę odpowiedniości znaczeniowej obrazu w procesie przekładu (*Проблема семантической адекватности художественного образа в процессе перевода*), oraz L.P. Klimienki (Niżny Nowogród), mówiący o desakralizacji światopoglądu jako czynnika semantycznych transformacji frazeologizmów biblijnych w języku rosyjskim (*Десакрализация мирозерцания как фактор семантических преобразований библейских фразеологизмов в русском языке*).

Artykuł I.R. Fiodorowej *Древнерусские лексемы умъ, разумъ, (недо)умети: модальный потенциал и особенности функционирования* inicjował rozważania o różniejszym stanie rozwoju języka rosyjskiego, był bowiem poświęcony zabytkom XVII–XVIII-wiecznym, co znalazło wyraz w tekstach L.W. Kołobkowej *Волеизъявление в имплицитном выражении (на материале памятников русской письменности XVII – нач. XVIII в.)* oraz O.Ł. Koczetkowej – *Модальность перфективных форм: природа и реализация (на материале памятников письменности 2-ой половины XVII – нач. XVIII в.)*. Z tezą o dialogowości jako stylistycznej podstawie budowy tekstu staroruskiego wystąpiła A.Je. Barieckaja w artykule *Диалогичность как основной стилистический принцип построения древнерусского текста*. Z kolei T.F. Kuzionnaja twierdzi, że na całościowe rozumienie duchowej kultury Słowian ma wpływ studiowanie ich najstarszych pomników literackich (*Формирование целостного понимания славянской духовной культуры при изучении древнейших памятников письменности*).

Częściami towarzyszącymi tomowi jubileuszowemu są trzy składowe.

Pierwszą stanowi spis publikacji profesor Rozy Alimpijewej, który został podzielony na cztery autonomiczne działy: 1. Monografie i podręczniki (3 pozycje z lat 1986, 1994, 1996), 2. Artykuły i tezy (83 pozycje z lat 1967–2006), 3. Prace dydaktyczno-metodyczne (11 pozycji z lat 1970–1995), 4. Wiersze i przekłady polskiej poezji, a wśród nich: *Kronika olsztyńska* Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego (Olsztyn 1990), *Odnajdywanie światła* Henryka Jakubca (Olsztyn 1994), *Слышу жизни зов: стихи на польском и русском языках* Adama

Mickiewicza (Kaliningrad 1998), przekłady i komentarze do poetyckich tekstów Juliusza Słowackiego (Olsztyn 2000, Kaliningrad 2001), tomik autorski *И всё-таки любовь...* (Kaliningrad 2007).

W kolejnym dziale zamieszczono informacje o wypromowaniu przez Jubilatkę ośmiu doktorów i przytoczono tytuły ich rozpraw.

Na dział ostatni złożyły się wypowiedzi kolegów oraz uczniów Rozy Alimpijowej, niekiedy nawet bardzo osobiste, lecz za każdym razem urzekające szczerością i ciepłem adresowanym do Szanownej Jubilatki. Swoimi refleksjami podzielili się pracownicy naukowcy, a także dziennikarze i zasłużona nauczycielka Federacji Rosyjskiej (m.in. prof. M.B. Borisowa z Saratowskiego Uniwersytetu Państwowego, prof. Walenty Piłat z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, prof. N.G. Błagowa z Murmańskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego). Wszystkie ich słowa składają się na semantycznie nasycony portret Uczzonego, Nauczyciela, Poety i Przyjaciela.

Dodajmy na koniec, że opublikowany stosunkowo niedawno przez kalinińskie wydawnictwo uczelniane tomik poezji i przekładów Rozy Alimpijowej o lirycznym tytule *И всё-таки любовь...* staje się na swój sposób uniwersalnym drogowskazem ku ludzkim sercom i umysłom; niewykluczone, że stanowi również sekret życiowego i naukowego sukcesu Dostojnej Jubilatki.

Grzegorz Ojcewicz (Olsztyn)

Halina Mazurek, *Dramaturdzy z Jekaterynburga. „Szkoła” Nikołaja Kolady*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2007, ss. 174

Dramaturgia Nikołaja Kolady – autora znanego dziś nie tylko w Rosji, ale także poza jej granicami – od kilku już lat stanowi przedmiot badań śląskiej slawistki Haliny Mazurek. Jest ona autorką nie tylko rozlicznych rozpraw i artykułów na temat tego i innych współczesnych dramaturgów rosyjskich, ale i promotorką rozpraw doktorskich, z których część została już opublikowana, by wymienić ostatnią – Lidii Mięrowskiej: *Gra-nie w postmodernizm. Dramaturgia rosyjska na przełomie XX i XXI wieku* (Katowice 2007). Dzięki studiom Haliny Mazurek dramaturgia N. Kolady (niezależnie od kilku tłumaczeń jego sztuk na język polski) stała się dość dobrze znana.